



Yayın Kritiđi:

YAŞAYAN TÜRK TARİHÇİLERİ

Editör: Ahmet Şimşek

Pegem Akademi, Ankara, 2017, 449 Sayfa

Emel AKBAŞ<sup>1</sup>

Giriş

*“Kaynakların zenginliği ve öğrenileceklerin uçsuz bucaksızlığı keşif yolculuğunun yükünü de arttırır, zevkini de.”*

*Cemal Kadar*

*“İnsan geçtiği yerlerde bırakılmış izler bulmalı, kendisi de geçtiği yerlerde izler bırakmalı.”*

*Mehmet İpşirli*

*“Her tarihçi ne diyecekse demeli kalıcı olmaktan vazgeçmelidir. Gerisini ardından gelen tarihçi halleder.”*

*Ahmet Nezihî Turan*

<sup>1</sup> YL Mezunı, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, E-posta: [akbassemell@gmail.com](mailto:akbassemell@gmail.com)

“Neyin tarihsel bilgisi olabilir?” sorusuna karşılık Collingwood şu cevabı verir: “Tarihçinin zihninde yeniden canlandırılabilenin.” Bu ilk olarak yaşantı olmalıdır. Yaşantı olmayıp salt yaşantı nesnesi olanın tarihi olamaz. Tarihçi ile nesnesi arasındaki zaman aralığına iki yandan köprü kurulması gerekir. Nesne, tarihçinin zihninde yeniden canlanabilecek türden olmalıdır; tarihçinin zihni o canlanmaya bir yer gösterecek biçimde olmalıdır. Bu, tarihçinin zihninin belli bir türden olması, tarihsel bir doğası olması gerektiği anlamına gelmez. O nesneyi inceleyecek doğru kişi olması gerektiği anlamına gelir (Collingwood, 2017: 347). Günümüzde tanımlanan bilim göreceliği ve tarihçilikte takınılan postmodern tavır düşünüldüğünde tarihçinin işi daha da zorlaşmaktadır. Her bir tarihçi kendi görüş açısıyla geçmişe el atar ve bunu yaparken de geçmişte ne olduğunu doğru vermeye çalışır. Tarihçi görüşü sahte bir geçmiş yaratabilir ya da incelediği alan ve zamanın içyüzü hakkında doğru bilgiye yönelir (Özbaran, 2011: 40).

1980’li yıllarda tarihyazımı dar kalıplar halinde şekillenirken tarihi olaylar tek yönlü bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve resmi tarih ulusçuluk anlayışının baskın olduğu bir görüş ile bilimsellikten uzak ve tamamen amaca yönelik kaleme alınmıştır (Genç, 1986: 444). Gün geçtikçe bu algı gerek Tarih ders kitaplarının müfredatının değişmesiyle gerekse de tarihçilerin çalışmalarını sadece akademi için değil sıradan insanın da okuyup anlaması için yazmaya başlamasıyla kırılmıştır. Bu noktada sadece yazılan tarih değil yazan tarihçi de merak konusu olmaya başlamıştır. Bununla birlikte Paul Valery’nin tarihi “İnsan beyninin kimyasınca oluşturulan en tehlikeli madde” sayışının nedenleri üzerinde düşünmek gerekir. (Valery, 2000: 67.) Geçmişin anlaşılması, bugünün ve geleceğin de daha iyi anlaşılması için olduğuna göre, bunu başaracak tarihsel araştırmanın yöntem ilkelerini yeniden gözden geçirmek zorunluluk olmuştur. Geçmişle bugün arasında çift yönlü bir trafik var. Bugün geçmişin kalıbıyla yoğruluyor ama bir yandan geçmişi sürekli yeniden yaratıyor. Tarihçi, tarih oluşturuyorsa tarihin de aynı şekilde tarihçiyi oluşturduğu bir gerçektir. Tarihsel olayların gerçekleşmesine neden olan koşulları incelemeyen onlara dâhil objektif anlatılar benimsemek olayların özünü kavramaktan çok basit bir kronoloji yapmaktan öteye gitmez. Tarih felsefecileri tarihsel yöneltilen soruları cevaplamaktan çok onlara yeni sorular yöneltmektedir (Carr, Fontana, 1992: 19). Tarih insan aklını oluşturan özel bir kavrayıştır: her tarihçi bilse de bilmeseyse de böyle bir kavrayışa sahiptir. Bu nedenle tarihsel bilginin göreceliği düşünüldüğünde, nesnel tarihin var olduğu nasıl söylenebilir? Nesnel bir tarihçinin toplum ve tarihteki sınırlı konumundan

sınırlabilen, kendi gelecek görüşünü geçmişe daha derin ve daha kalıcı bir içgörü edinecek biçimde yansıtabilen kişi olduğu söylenebilir (Carr, 2018: 228). Tarihçi aynı zamanda içinde bulunduğu dünyanın etkisi ile kendisini yani zihin dünyasını şekillendirirken, tarih denilen uçsuz bucaksız okyanusun içinde kendisine ilerleyebileceği bir rota çizmiştir.

Bir tarih öğrencisinin/araştırmasının akademik çalışmalar yapmaya başladığı ilk dönemde yaşadığı zorlukların başında çalışacağı alanda ilerleyebilmek için “kimleri okumalı, kimlerin yayınlarını takip etmeli, kimler alanın olmazsa olmazı, temel başvuru eserleri hangileri, alana ait kavramlar kimler tarafından nasıl belirlendi...?” sorularına verebileceği bir cevabı olmalıdır. Ancak takip edeceği izleri keşfedip anlamlandırabilmesi için tarihten önce tarihçiyi bilmeli, onun yetiştiği çevreyi, zihin dünyasının tanınmalı; yayınlarının ortaya çıkış serüvenini, kimlerden esinlendiği, kimlerce desteklendiği, eğer mensup olduğu bir ekol varsa bu ekolün de orta çıkış sürecini, özelliklerini bilmesi elzemdir.

Türk akademiyasında ilgilendikleri alanlarda var olan boşlukları dolduran ve gerek hocalarının geleneklerini sürdürerek gerek yetiştirdikleri öğrencilerle geleneği devam ettirerek her biri kendi başına adeta bir ekol olan isimlerin aldığı eğitim, yayınladığı eserleri, yaklaşımları ve cevaplamaya çalıştığı temel sorunsallar ele alınmıştır. Lucien Febvre'nin “Her tarih zamanın çocuğudur; dahası, tarih yoktur, tarihçiler vardır” (Timur, 2014: 13) yaklaşımıyla eserleri anlaşılmasına çalışılan ve genç tarihçilerin araştırma metodlarını ve konularını belirlemelerinde yönlendirici etkiye sahip bu isimleri daha yakından tanımak, bilmek amacıyla hemen her araştırmacının elinde bulunması gereken bir çalışmadır. Cemil Meriç'in “Bir adamı tanımak için düşüncelerini, acılarını, heyecanlarını bilmemiz lazım hiç değilse. Hayatın maddi olaylarıyla ancak kronoloji yapılabilir. Kronoloji aptalların tarihi.” sözü bu çalışmanın amacını açıklar niteliktedir (Meriç, 2014: 246).

Bir tarihçinin kökleri, memleketi, yaşadığı hayat şüphesiz meşgul olacağı soruları, sorunsallaştıracağı kavramları ele alış biçimini şekillendirir. Belki de geçmişin yorumlanmasını ilginç kılan da herhangi bir anlatının kişisel tarihimizin süzgecinden geçerek aktarılmış olmasıdır. Bununla beraber tarihe anlam vermeye çalışırken, anlam yüklemek, hatta günümüz aidiyet ve kaygılarından yola çıkarak geçmişe sadece bu açıdan bakmak yanıltıcı olma tehlikesi taşımaktadır (Elbirlik, 2017, s. 121). Bu bilinç bizleri tarihçileri tanımaya onların zihin dünyasını anlamaya çalışmaya yönlendirmiştir. Bu amaçla hazırlanan *Yaşayan Türk Tarihçileri* kitabı Prof. Dr. Ahmet Şimşek'in editörlüğünde 2017 yılında tamamlanıp piyasaya çıkmıştır. 2015 yılında



İlke Yayıncılık tarafından çıkan “*Türkiye’nin Birikimleri: Tarihçiler*” adlı kitap dışında Türkiye’de benzerine az rastlanılan bu çalışma bir devam niteliğindedir. *Türk Tarihçileri* (2016) ile başlayan bu süreç *Yaşayan Türk Tarihçileri* (2017) ile devam etmiştir. Editör’ün de kitabın ön sözünde belirttiği üzere “Belli dönemlerde yaşamış, tarihi araştırmış/yazmış, böylelikle kendisi de bizatihi tarihin konusu olmayı hak etmiş tarihçilerin akademik biyografileri, çalışma tarzları, birbiriyle olan ilişkileri, tarihçilik camiasına yaptıkları katkıları, tezleri, dayandıkları temel iddiaları, öbeklendikleri sosyal/kuruluşlarla olan ilişkilerinden oluşan incelemeler, Türk Tarihçiliğinin büyük fotoğrafını gözler önüne serebilecektir. Bu tarz incelemelerin eksikliğinden dolayı Türkiye’de zayıf olduğunu düşündüğümüz *tarihçilik kültürü* üzerine her türlü bilgi, düşünce, anlayış, yaklaşımı içeren literatürü zenginleştirmenin, salt bir genel kültür oluşturmak dışında, yeni yetişen tarihçilere ve onların ortaya koyacakları eserlerin niteliğine ve çeşitliliğine etki edebileceğini söylemek mümkündür” (Şimşek, 2017: VIII-IX). İlk kitap, bugün hayatta olmayan usta tarihçileri konu edinirken elimizde olan bu son kitap yaşayan ve her biri adeta kendi başına bir okul olan tarihçileri konu edinmiştir. Elbette ki bu kapsamda değerlendirilen usta tarihçiler, kitapta ele alınanlarla sınırlı değildir. Yine Editör Ahmet Şimşek’in belirttiği üzere yazarlarından kaynaklı sorunlar nedeniyle Mübahat Kütükoğlu, Erdoğan Merçil, Feridun Emecen gibi usta tarihçiler kitapta yer alamamıştır. Bu iki kitap ülkede oluşması istenen tarihçilik kültürü adına atılmış önemli bir adım olarak kabul edilebilir.

Kitapta yer alan tarihçiler her bir farklı çalışma sahasında yer alan öncü isimlerdir. Yine Editör Ahmet Şimşek’in tabiriyle “usta tarihçi” olarak kabul edilen bu isimler: Eskiçağ Tarihçiliğinde Bülent İplikçioğlu, Eski Türk Tarihçiliğinde Gülçin Çandarlıoğlu, Ortaçağ Tarihçiliğinde Ahmet Yaşar Ocak, İsmail Aka, Reşat Genç, Osmanlı Klasik Dönem Tarihçiliğinde Mehmet İpşirli, Bahaeddin Yediyıldız, Kemal Beydilli, Osmanlı Toplumsal Tarihçiliğinde Cemal Kafadar, Osmanlı Modernleşme Tarihçiliğinde Kemal Karpaz, İlber Ortaylı, Şerif Mardin, Cumhuriyet Dönemi Tarihçiliğinde Mete Tunçay, Sina Akşin, Cemil Koçak, İlhan Tekeli-Selim İlkin, İktisat Tarihçiliğinde Ahmet Tabakoğlu, Mehmet Genç, Şevket Pamuk, Bilim Tarihçiliğinde Esin Kahya, Zihniyet ve Düşünce Tarihçiliğinde Taner Timur, Sabri Orman, Kurtuluş Kayalı, Şükrü Hanioglu, Sanat ve Kültür Tarihçiliğinde Semavi Eyice, Şehir Tarihçiliğinde Özer Ergenç, Musa Çadırcı, Sosyal Tarihçilikte Zafer Toprak, Popüler Tarihçilikte Orhan Koloğlu, Kadın Tarihçiliğinde Fatmagül Berktaş, Eğitim Tarihçiliğinde Yahya Akyüz ve Tarih Felsefesinde Ayhan

Bıçak'tan oluşmaktadır. Kitabın yazım sürecinde Selim İlkin ve Şerif Mardin hoca vefat etmiştir. Bıraktıkları eserler nedeniyle kendileri rahmet ve minnetle anılmaktadır.

Ön sözde Türkiye’de herhangi bir alan üzerine detaylı bir eleştirinin olduğu ancak yazılı bir birikimin olmadığından dem vurulmuştur. Tarihçilerin şimdiye kadar eserlerinin arka planında kalması ve hiçbir değerlendirmeye tabi tutulmaması nedeniyle bu çapta bir biyografi çalışması yapılmadığından bahsedilmiştir. Ayrıca “usta tarihçi” nin tanımı yapılmış ve seçilen isimlerin hangi kriterlere göre seçildiği detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Ele alınan tarihçiler tıpkı *Türk Tarihçileri* adlı ilk çalışmada olduğu gibi birtakım sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir. Böylece kitabın genelinde bir anlatım bütünlüğü sağlanmış olup, bölümü hazırlayan ilgili hocalar için de bir perspektif çizilmiştir.

Kitabın her bir bölümü belli bir sayfa aralığından meydana geldiği için ayrıntılı bilgiler ve akışı bozacak cümleler dipnotlarla verilmiş ve anlatım desteklenmiştir. Böylece ele alınan tarihçiye ait tüm makale, bildiri ve kitapları ile kendisi üzerine yapılan çalışmalar hakkında da bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca kendi zihin dünyasına kısa bir yolculuk yapmamızı sağlayacak şekilde her bölümün sonuna sözü edilen tarihçinin eserlerinden bir sayfalık bir paylaşım yapılmıştır. Böylece hakkında bilgi sahibi olunan tarihçinin inşa ettiği tarih tasavvurunu anlamlandırmak kolaylaşmıştır. Yazının bir inşa sanatı olduğunu düşünürsek inşa edeni bilmeden sanatını doğru yorumlamamız mümkün olmayacaktır.

Birinci bölüm “*Türkiye’de Tarihçiliğin Son 50 Yılı ve Tekeli & İlkin İkili*” başlıklı yazısıyla Zafer Toprak tarafından oluşturulmuştur. Türk tarihçiliğinin kırılma noktaları, yaşanan tarihsel süreç içinde tarihyazımında yaşanan gelişmeler değerlendirirken 1960 yılı sonrası ülkede iktisat tarihçiliğinin ivme kazandığının altı çizilmiştir. Bu bölümde bahsedilen iktisat tarihinin önemi yine Zafer Toprak’ın kendi anlatımıyla vermek yerinde olacaktır: “O yıllara (1960) kadar ulusal tarih anlayışı siyasal ve diplomatik öğeleri vurgulamış; siyasal ve diplomatik tarih ağırlığını korumuştur. Oysa siyaseti derinden biçimleyen toplumdaki ekonomik ve geniş anlamda toplumsal yapıları.” Tarih alanının sürekli genişlediği ve zenginleştiği bir süreçte Yusuf Akçura, Ömer Lütfi Barkan, Sabri Ülgener, Halil İnalcık ve Mustafa Akdağ isimlerini duyurmaya başladığından bahsetmiş ve bu yeni süreçte yakın dönem tarihin sıklıkla ele alınıp yorumlandığı bir dönem olduğundan söz etmiştir. İşte bu ortamda İlhan Tekeli-Selim İlkin ikilisinin yeni tarihçilik anlayışına katkıları, birlikte ortaya koydukları yapıtları, üstlendikleri

editöryal çalışmaları, akademik görevleri, aldıkları ödüller ve üstlendikleri görevlerden söz edilmiştir (Toprak, 2017: 1-10).

İkinci bölüm *“Bir Eskiçağ Tarihi Duayeni: Bülent İplikçioğlu”* başlıklı yazısıyla Gökhan Kağnıcı tarafından hazırlanmış ve İplikçioğlu’nun hayatı, akademik kariyeri, uluslararası alanda elde ettiği başarı, ortaya koyduğu eserleri ve yetiştirdiği akademisyenler konu edilmiştir. Bülent İplikçioğlu’nun tarihçiliği ile ilgili yazar şu ifadeleri kullanmıştır: “Bülent İplikçioğlu’na göre tarihin terminolojik olarak iki anlamı vardır. İlki tarihin konusuyla ilgili olan kısmıdır. İnsanlığın başından geçen tüm siyasi olaylar, ulaştığı uygarlık düzeyleri kısacası ‘geçmişte olmuş şeylerin tümü’. İkincisi ise, bunu kendine konu edinmiş olan ‘bilim’ kısmıdır. İnsan tarafından biçimlendirilmiş ya da insan üzerinde etkisini göstermiş, herhangi bir yerde ve zamanda ‘olmuş şeyleri’, bunlara ilişkin sözlü, yazılı kaynakları ve maddi kültür kalıntılarını analiz ve sentez yöntemiyle eleştiri süzgecinden geçirerek, neden-sonuç ilişkileri içinde kavrayıp nihayetinde sistematik olarak açıklamaktadır.” Yine usul gereği bölümün sonuna Bülent İplikçioğlu’nun çalışmalarından bir sayfalık örnek paylaşılmıştır (Kağnıcı, 2017: 13-24).

Üçüncü bölüm *“Eski Türk Tarihinde Hocaların Hocası: Gülçin Çandarlıoğlu”* başlığıyla öğrencisi Hayrunnisa Alan tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde Çandarlıoğlu’nun Cumhuriyet döneminin ikinci kuşak tarihçiliğine mensup bir tarihçi olduğundan söz edildikten sonra hayatı, eğitim süreci ve bir tarihçi olarak metodolojisinden söz edilmiştir. Türk tarihçiliğine en önemli katkısı olarak yetiştirdiği öğrencilerden de söz edilmiştir. Bölümün sonunda eserinden örnek bir sayfa paylaşılmıştır (Alan, 2017: 25-36).

Dördüncü bölüm *“Bir Kültür, Din ve Düşünce Tarihcisi: Ahmet Yaşar Ocak”* başlığı ile Haşim Şahin tarafından yazılmıştır. Hayatı ve tarih bilimine duyduğu ilgiyle birlikte başlayan eğitim hayatından bahsedilmiştir. Eğitim aldığı önemli isimlerden ve eğitim sırasında keşfettiği Mehmed Fuad Köprülü ve Abdülbaki Gölpınarlı’nın etkisiyle tasavvuf tarihi ve Türk-İslam düşüncesine yöneldiği yazılmıştır. Ocak’ın, üzerinde pek çalışılmayan yahut çalışılsa bile genellikle ‘dini ve milli hassasiyetler’in ağır bastığı bir anlayışla yaklaşılabilir konulara olabildiği kadar objektif, sorgulayıcı ve analitik bir metotla yaklaştığı, kendince doğru olduğunu düşündüğü görüşlerini, yorum ve sonuçlarını ortaya koymaktan geri durmadığından bahsedilmiştir. Ocak’ın tarihçiliği kaleme aldığı eserlerinin savunduğu tezleri üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Eserlerinden bir sayfa örnek paylaşılarak bölüm tamamlanmıştır. (Şahin, 2017: 37-47).



Beşinci bölüm, Mustafa Alican tarafından kaleme alınan “*Timurlular Tarihinin Ustası: İsmail Aka*” başlıklı yazısından oluşmaktadır. Aka için ortaçağ tarihine ilgi duyanların mesleğin nasıl yapılması gerektiğini kendisinden öğrenebilecekleri bir rehber olarak söz edildiği bu bölümde tarihçinin hayatı, eğitimi, zihin dünyasını etkileyen isimlerden ve akademik kariyerinden bahsedilmiş ve bir hoca olarak önceliğine faydalı olmayı aldığı vurgulanmıştır. Bölüm, Aka’nın eserinden paylaşılan bir sayfalık örnekle son bulmuştur (Alican, 2017, 49-61).

Altıncı bölüm “*Türk Kültür Tarihçisi Olarak Reşat Genç*” başlığı ile Erkan Göksu tarafından hazırlanmıştır. Bölümde Reşat Genç’in yetişmesine katkı sağlayan Genç’in hocası Akdes Nimet Kurat’an övgü dolu sözlerle bahsedilmiştir. Hemen ardından Genç’in hayatı, akademik kariyeri anlatılmış ve özellikle hazırladığı doktora ve doçentlik tezlerinin yarattığı olumlu etkiden söz edilmiştir. Hazırladığı doktora tezinin 1977 yılında kitap olarak basıldığından ve Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası adıyla basılan bu eserin Divanü Lûgat-it Türk üzerine yapılmış en kapsamlı çalışma olduğundan söz edilerek eserinin önemini uzun uzadıya kaleme alınmıştır. Diğer eserlerinin muhtevassından da bahsedilmiş kendisinin Türk tarihçiliğinde bıraktığı etki, eserleri üzerinden değerlendirilmiştir. Ülkesine hizmet etmeye adanmış bir ömrün kaleme alındığı bu bölüm Genç’in eserinden yapılan iki sayfalık bir alıntı ile tamamlanmıştır (Göksu, 2017: 63-75).

Yedinci bölüm İshak Keskin tarafından Mehmet İpşirli’ye ithafen “*Osmanlı Teşkilat Tarihçisi Mehmet İpşirli*” başlığı ile kaleme alınmıştır. Bu bölümde İpşirli’nin hayatı, öğrenciliği ve akademik kariyerinden söz edilmiştir. Mehmet İpşirli’nin kaynak neşrine verdiği önemi, tarihçinin kaynak neşri sonrası telife yönelmesi gerektiğini ve son olarak analiz ve sentez ağırlıklı çalışmalar hazırlamasını savunduğundan ve metodolojisinden ayrıntılı olarak bahsedilmiştir. Ayrıca İpşirli’nin tarihi konu alan dizilere, filmlere karşı tavrı da değerlendirme konusu olmuştur. Bu tür çalışmaların tarihsel algının oluşmasına yaptığı katkıyı göz ardı etmediği belirtilmiştir. Tarihçinin çalışmalarından bir sayfa örnek olarak paylaşılmış ve bölüm bitilmiştir (Keskin, 2017: 77-92).

Sekizinci bölümde bir sosyo-kültürel tarihçi olarak duayen kabul edilen Bahaeddin Yediyıldız mini biyografisi yer almıştır. Fahri Unan tarafından “*Osmanlı Vakıf Tarihçiliğinin Öncüsü Bahaeddin Yediyıldız*” başlığı ile hazırlanan bu bölümde tarihçinin hayatı, akademik kariyeri, çalıştığı kurumlar ve tarihyazımında benimsediği üsluptan söz edilmiştir. Annales Okulu’nun izlerini takip ettiğinden bahsedilmiş ve kendisinin aynı zamanda Türk kültürü,

medeniyeti ve Türklüğün geleceği konularında zihin yoran bir fikir adamı olma özelliği vurgulanmıştır. Eserlerinden verilen bir sayfalık örnekle hakkında yazılan bölüm tamamlanmıştır (Unan, 2017: 93-104).

Dokuzuncu bölüm Neriman Ersoy Hacısalihoğlu ve Mehmet Hacı Salihoğlu tarafından *“Osmanlı ile Avrupa Tarihi Arasında Bir Tarihçi Portresi: Kemal Beydilli”* başlığı ile yazılmıştır. Beydilli'nin Türkiye'de kısa süren eğitim hayatının, babasını kaybetmesiyle yurt dışında tamamlandığından bahsedilmiştir. Ülkeye döndükten sonra akademik çalışmalarına devam ettiği okul, doktora, doçentlik ve profesörlük tezi gibi akademik kariyeriyle alakalı bilgiler ile hayatı hakkında yazılmış kısım tamamlanmıştır. Tarihçiliğini konu alan kısımda ise Beydilli'nin Opus Magnum'u olarak kabul edilen çalışması, muhtevası ve diğer eserleriyle içerikleri detaylı bir şekilde tahlil edilmiştir. Bölüm sonunda eserinden bir sayfa örnek verilmiştir (Hacısalihoğlu, 2017: 107-120).

Onuncu bölüm Leyla Kayhan Elbirlik tarafından *“Tarihten Anlatı'ya Cemal Kafadar”* başlığı altında yazılmıştır. Elbirlik'in, Kafadar ile yolunun kesişmesinden ve kendisiyle ilgili kısa bir otobiyografiden sonra Cemal Kafadar'ın hayatı, çok yönlü olarak tanımladığı merakı ve başarılı geçen eğitim süreci ve yurt dışında devam ettirdiği kariyeri hakkında bilgiler vermiş, Kafadar'ın sahip olduğu donanım ile çalışmalarının muhtevası ve değeri hakkındaki ayrıntıları paylaşmıştır. Elbirlik, Cemal Kafadar'ın Türk tarihindeki yerini anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır: “Kafadar'ın esas katkılarından biri bilhassa milliyetçi ve çizgisel bir geçmiş algısına karşı bizi uyararak, erken Ortaçağ Anadolu toplumunun karmaşık ve değişken yapısını birçok farklı yönüyle anlamaya başlamamızı sağlamasıdır. Ona göre çok az ana kaynağa sahip olduğumuz bir dönemi kendi gerçekliğine yakın şekilde sorgulayabilmemizi zorlaştıran temel unsurlardan biri on beşinci ve on altıncı yüzyıl kroniklerinin ‘imparatorluğa yaraşır’ bir geçmiş inşa etme çabasıdır. Ayrıca 30lu ve 50li yılların tarihyazımını da kendi içinde buldukları toplumun aidiyetlik hisleriyle geçmişi açıklamalarından dolayı eleştirir. Kafadar için ilginç ve mühim olan farklı etnik, dini ve sosyal grupların Anadolu gibi renkli bir coğrafyada bir arada var olma ve ortak yaşama hikâyesidir.” Kafadar'ın ortaya koyduğu eserlerden, verdiği seminerlerden ve tarihçiliğini derinlikli kılan yönünden bahsederek bölümü onun eserlerinden bir sayfalık bir örnek vererek noktalamıştır (Elbirlik, 2017: 121-133).

On birinci bölüm Fahri Yetim tarafından *“Osmanlı Modernleşme Tarihçisi Kemal H. Karpat”* başlığı ile yazılmıştır. Bölümde Karpat'ın kökeni, yaşadığı, eğitim aldığı ortam ve tarih



yazmaya karar verdiği dönem hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu sırada kendi ifadesiyle “kültür ejderhası” ile mücadele etmeye başladı. Türk demokrasi tarihi gibi oldukça geniş bir alan üzerine çalışmış ve Ermeni meselesi gibi ihtilafli bir konuyu ele almış üzerine araştırmalar yapmış olmasının altı çizilmiştir. Karpat’ın aynı zamanda içinde bulunduğu ortamın etkisi ile kendisini yani zihin dünyasını şekillendirirken, Türkiye’de tarih bilimi hususunda yeni bir yaklaşımla ileriye dönük bir tarih anlayışını benimsediği belirtilmiştir. *Türk Demokrasi Tarihi* adlı eserini Türkiye toplumunun tarihine uygun bir şekilde somut olaylar etrafında örmeye çalıştığı anlatılmıştır. Bunun dışında kaleme aldığı irili ufaklı eserleri, muhtevası ile vermiş ve tarihçinin metodolojisini anlatmıştır. Bölümün sonunda da yazarın eserlerinden bir sayfalık örnek paylaşılmıştır (Yetim, 2017: 135-147).

On ikinci bölüm Ahmet Nezih Turan tarafından İlber Ortaylı hakkında *“Takdire Şayan Bir Başlangıç: İlber Ortaylı”* başlığı ile yazılmıştır. Turan, İlber Ortaylı hakkında *“İlber Ortaylı’nın Performansı”* ve *“İlber Ortaylı Keefe’nin Ortay Muhitindedir, zaman kaybolmaz”* adlı daha önce kaleme aldığı iki çalışmadan yola çıkarak hazırladığı bu bölümde İlber Ortaylı’nın hem şahsiyetinin hem de tarihçi kimliğinin entelektüel birikimiyle yarattığı fark anlatılmıştır. Ayrıca İlber Ortaylı hakkında yapılan diğer biyografik çalışmalardan da söz edilmiş ve çalışmaları ile söylemlerinin Türk tarihçiliğine katkısı üzerinde durulmuştur. Son olarak da eserinden bir sayfalık bölüm paylaşarak tarihçiliğine dair örnek verilmiştir (Turan, 2017: 149-159).

On üçüncü bölüm Cenk Reyhan tarafından Şerif Mardin’in kısa bir biyografisinin anlatıldığı *“Şerif Mardin: Osmanlı-Türk Modernleşme Tarihine İnterdisipliner Yaklaşım”* başlığı ile oluşturulmuştur. Hayatı, öğrenimi, çalıştığı okullar ve ölümü hakkında bilgi verildikten sonra eserleri ile içerikleri hakkında oldukça detaylı bilgiler verilmiştir. İnterdisipliner yaklaşımının eserlerini özel kıldığını ve ortaya koyduğu problematiklerinin özgünlüğü söyleyen Reyhan, onun metodolojisinin inceliklerini paylaşmıştır. Bölüm sonunda ise kendisine ait eserlerden bir sayfalık örnek verilmiştir (Reyhan, 2017: 161-175).

On dördüncü bölüm Hakkı Uyar tarafından Mete Tunçay’ın konu edinildiği *“Eleştirel Bir Tarih İkonu: Mete Tunçay”* başlığıyla oluşturulmuştur. Bölümde Tunçay’ın hayatı anlatıldıktan sonra kendisinin çeviriye verdiği önem vurgulanarak çevirdiği önemli kitaplarla muhtevası hakkında bilgiler verilmiştir. Mete Tunçay’ın tarih dışı alanlardan tarih alanı üzerine çalışanların tarihçilerden daha fazla katkı sağladığı yönde getirdiği eleştiri de bölümde yer almıştır. Mete Tunçay’ın yakın dönem Türkiye tarihi üzerine çalışan en önemli akademisyenlerden biri olduğu

ve tarihçi kimliğinin yanı sıra siyaset bilimci kimliği ile tarihi ve siyaset bilimiyle harmanlayan, disiplinler arası çalışan kimliği ile ön plana çıktığı söylenmiş ve Tunçay'ın Türkiye tarihçiliğine en önemli katkısının Türkiye solu üzerine ilk akademik çalışmaları yapmış olması gösterilmiştir. Akademik kariyeri, eserleri, akademik camiaya getirdiği önemli eleştirileri ile tek parti döneminin başlangıç ve bitiş tarihi ile ilgili tespiti gibi kendisine ait önemli bilgiler paylaşılmıştır. Bölüm sonunda ise hem Mete Tunçay'ın dergilerine gönderilen ancak yayınlanmayan makaleler için Tunçay'ın verdiği cevaplardan bir örnek ve yine kendisine ait eserlerden bir sayfalık örnek paylaşılmıştır (Uyar, 2017: 177-193).

On beşinci bölüm *“Bir ‘Yakın Dönem’ Tarihçisi Olarak Sina Akşin”* başlığıyla Hakan Reyhan tarafından hazırlanmıştır. Akşin'in hayatı, akademik kariyeri, mikro tarih yöntemi kullanması, eserlerinin derinliği ve yoğun kaynak kullanımı gibi özellikleri anlatılmıştır. Ayrıca siyasi kariyeri ve üye olduğu dernek hakkında da bilgiler paylaşılmış ve son olarak çalışmaları incelenmiştir. Bu inceleme sırasında bir “yakın dönem” tarihçisinin karşılaşılabileceği sorunları da belirtmiştir. Son sayfada ise Akşin'e ait eserlerden bir sayfa örnek paylaşılmıştır (Reyhan, 2017: 195-210).

On altıncı bölüm bizzat biyografik çalışması yapılacak Cemil Koçak'ın ismiyle başlamaktadır. Mete Tunçay'ın öğrencisi olan Koçak akademiye geç girdiği ve bir müddet TÜBİTAK'ta çalıştığını belirten Mete Çetik, Cemil Koçak'ın özellikle resmi tarihe getirdiği eleştirilere geniş yer vermiştir. Bunun dışında hem özel yaşamı hem de akademik kariyeri ile eserleri paylaşılmış ve her bölümün sonunda eklendiği gibi bölüm sonuna Koçak'ın eserlerinden iki sayfalık örnek eklenmiştir (Çetik, 2017: 211-223).

On yedinci bölüm Nurşen Gürboğa tarafından hazırlanmıştır. Zafer Toprak adına hazırlanan bu bölümün başlığı *“Milli İktisattan Sosyal Tarihe: Zafer Toprak”* tır. Toprak'ın üretkenliği, iktisadi konulara yönelmesi ve yurt dışında devam ettiği eğitim ile entelektüel birikimini arttırdığı anlatılmıştır. Son sayfada ise tarihçinin eserlerinden bir sayfa örnek paylaşılmış ve bölüm bitirilmiştir (Gürboğa, 2017: 223-236).

On sekizinci bölüm Rahmi Deniz Özbay tarafından *“Vesikacı Bir İktisat Tarihçisi Ahmet Tabakoğlu”* başlığı ile hazırlanmış olup Tabakoğlu'nun Ömer Lütfi Barkan ile çalışmalarından, aldığı eğitimden ve akademik hayatından bahsedilmiştir. Tarihçi olarak uyguladığı metodolojisi konusunda Alman Tarihçi Okulu'nu takip ettiğinden söz edilmiş ve ancak bölümde Tabakoğlu'nun etkilendiği Nurettin Topçu için oldukça geniş yer ayrılmıştır. Birkaç paragraf ile

anlatılan Nurettin Topçu'dan sonra tekrar Tabakoğlu'nun yöneldiği İslam iktisadi çalışmaları için bir alt başlık açılmış ve bu başlık altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bölüm sonuna adet olduğu üzere tarihçinin eserlerinden bir sayfalık örnek bir metin paylaşılmıştır (Özbay, 2017: 237-249).

On dokuzuncu bölümde ele alınan Mehmet Genç'i Abdülatif Çeviker yazmıştır. Tarihçinin kökeni, içinde bulunduğu kültürel ortam, aldığı eğitimler ve akademide karşılaştığı zorluklar anlatılmıştır. Ankara'da Mülkiye'de "sağcı" olması dolayısıyla asistanlığa kabul edilmeyişi ile akademik hayatının başka bir şehirde devam ettiği ve burada emekliliğine kadar çalışmalarına devam ettiğini belirtmiştir. Genç'in yeni bilgilere ulaşmanın yegane yolunun arşiv olduğu düşüncesi üzerinden arşive verdiği önem ve bu yönde yaptığı önemli çalışmalardan bahsedilmiştir. Genç'in izlediği metodolojisi ve eserleri verildikten sonra son iki sayfada eserlerinden örnek paylaşarak bölüm tamamlanmıştır (Çeviker, 2017: 251-263).

Yirminci bölümü kaleme alan Yaşar Bülbül "*Türkiye'nin En Popüler İktisat Tarihçisi Şevket Pamuk*" başlığını attığı yazısında tarihçinin aldığı eğitimden, idari görevlerinden, eserlerinden ve aldığı ödüllerden bahsedilmiştir. Tarihsel verilerin kullanımı hakkındaki yorumu ve vakıflara olan bakış açısı anlatıldıktan sonra bir iktisat tarihçisi olarak çalışırken kullandığı metodolojine değinilmiş ve eserinden paylaşılan bir sayfalık örnekle bölüm sonlandırılmıştır (Bülbül, 2017: 265-275).

Yirmi birinci bölüm Yavuz Unat tarafından Esin Kahya'nın konu edildiği "*Türk Bilim Tarihinde Bir Usta: Esin Kahya*" başlığı ile yazılmıştır. Bölümün genelinde Esin Kahya'nın bilim tarihine katkıları, bilim tarihi kürsüsünün kuruluş hikayesi, özelde ise tıp tarihi hakkında çalışmaları konu edinilmiş ve eserleri üzerinden akademik kariyeri anlatılmıştır. İbn Sina'nın *El Kanun Fi't-Tıb* atlı eserini Türkçeye kazandıran bu önemli bilim insanının klasik bilim tarihi ekolünden olduğu da belirtilmiştir. Bölüm sonunda iki sayfalık eserlerinden örnek sayfalar paylaşılmıştır (Unat, 2017: 277-286).

Yirmi ikinci bölüm Taner Timur adına "*Çok Yönlü Bir Sosyal Bilimci: Taner Timur*" başlığı ile Funda Selçuk Şirin tarafından yazılmıştır. Timur'un Türkiye ve Fransa'daki çalışmaları, Yön dergisi ile bağlantısı, akademik kariyeri, çalışmaları konu edinilmiştir. Özellikle Fransa'nın kültür ortamından etkilenmesiyle sosyal tarihe yönelmesi ve sinemayla ilgilenmeye başlamasına dikkat çekilmiştir. Uzun süre Fransa'da yaşayan Timur'un Ortodoks Marksist bir



yaklaşım benimsediğini ve interdisipliner bir yaklaşımla konulara eğildi vurgulanmıştır. Son sayfada eserlerinden bir örnek sayfa paylaşılmıştır (Selçuk Şirin, 2017: 287-302).

Yirmi üçüncü bölüm *“Ekonomi-Politiğin Tarihçisi: Sabri Orman”* başlığıyla Fahri Solak tarafından hazırlanmıştır. Sabri Orman hakkında ana hatlarıyla eğitimi, eserleri, yaklaşımları incelenmiştir. Akademik hayatı, çalışmaları ve içerikleri anlatılmış ve metodolojisi ile diğer çalışmalarına değinilmiştir. Son bölümde iki sayfalık bir paylaşım ile eserlerinden örnek verilmiştir (Solak: 2017: 303-315).

Yirmi dördüncü bölüm İbrahim Şirin tarafından Kurtuluş Kayalı'nın ana hatlarıyla ele alındığı bir biyografisinden oluşmaktadır. *“Türk Düşünce Dünyasının Fotoğrafçısı Kurtuluş Kayalı”* başlığını taşıyan bu bölümde Kayalı'nın eğitim hayatı, Mülkiye'den DTCF ye uzanan süreci, akademide yaşadığı sıkıntılar ve bu camiada etkisi altında kaldığı isimlerden söz edilmiştir. Kayalı'nın tarihçilere ve aydınlara yönelttiği eleştirileri dile getiriyor. Türkiye'de yapılan tarihçiliği bir *“şası bakma meseli”* olarak değerlendiriyor. Toplumsal yapı hakkında çalışma yapılmadığından dem vuruyor. Son sayfada ise Kayalı'nın eserlerinden bir sayfalık örnek sayfa paylaşıyor (Şirin, 2017: 317-331).

Yirmi beşinci bölüm *“Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet Dönüşümünün Tarihçisi: Mehmed Şükrü Hanioglu”* başlığı ile Serkan Yazıcı tarafından yazılmıştır. Özellikle bildiği Batı dilleri ve kaynak dillerinin sayısına dikkat çekilmiştir. Akademik kariyerinde etkilendiği isimler, yurt dışında aldığı eğitimler, verdiği dersler, Tarık Zafer Tunaya ile geliştirdiği ilişkisi, makaleleri ve eserleriyle yarattığı etkiyle Türk tarihçiliğindeki önemi vurgulanmıştır. Adeta İttihat ve Terakki dönemi denince akla gelen ilk isim olduğu belirtilmiştir. Genel olarak ihtilafli konuları ele almayı tercih ettiği anlatılmıştır. Bölümün sonunda ise eserlerinden tek sayfalık örnek bir paylaşım yapılmıştır (Yazıcı, 2017: 333-344).

Yirmi altıncı bölüm Nazan Yavuzoğlu Atasoy tarafından Semavi Eyice'yi anlatmıştır. *“Bir Kültür ve Sanat Tarihçisi Semavi Eyice”* başlığıyla tarihçinin aldığı eğitimi, sanat tarihi ile ilgisinin nasıl başladığı, Bizans sanat tarihçisi oluş hikâyesi ve Almanya'da yaşadığı zorluklar gibi yaşamına ve akademik sürecine dair bilgiler verilmiştir. Üniversitede verdiği dersler, aldığı ödüller ve eserlerinin ardından son kısımda bir sayfalık örnek bir metin paylaşılmıştır (Yavuzoğlu Atasoy, 2017: 345-360).

Yirmi yedinci bölümü Fatma Acun kaleme almıştır Özer Ergenç'in biyografisinin ele alındığı bu bölümün başlığı *“Osmanlı Şehir Tarihçiliğinde Bir Usta: Özer Ergenç”* olarak belirlenmiş ve bu bölümde aldığı eğitim, çalışmaları, metodolojisi, Ankara, Konya ve Bursa gibi şehirler üzerine yaptığı çalışmalara, genç tarihçilere uygulamaları için önerdiği metodolojiye, kaynak kullanımına verdiği öneme, tarihçiliğine, çalışmalarda gösterdiği titizliğine ve objektif tavrına değinilmiştir. Son sayfada ise kendisine ait örnek bir metin paylaşılmıştır (Acun, 2017: 361-371).

Yirmi sekizinci bölüm Tülay Ercoşkun tarafından *“Bir Osmanlı Taşra Teşkilatı Tarihçisi: Musa Çadircı”* başlığıyla yazılmıştır. Çadircı'nın yaşam öyküsü, akademik kariyeri, çalışma alanı, eserleri ve muhtevası hakkında bilgi verilmiş ve bölüm sonunda iki sayfalık kendisine ait metin örneği paylaşılmıştır (Ercoşkun, 2017: 373-386).

Yirmi dokuzuncu bölüm Fatmagül Berktaş hakkında hazırlanmış bir biyografi çalışması olup Sevgi Uçan Çubukçu tarafından yazılmıştır. *“Fatmagül Berktaş: ‘Cinsiyetlendirilmiş Bir Tarihin Peşinde’”* başlığını taşıyan bu bölümde tarihçinin uluslararası alandaki faaliyetleri, siyasi tavrı, Mülkiye'deki okul hayatının ve hocalarının üzerindeki etkisinin ve özellikle feminist yaklaşımının ve bu konudaki yoğun çalışmalarının üzerinde durulmuştur. Tarihçilik algısını kadınlar lehine çevirmek için verdiği çaba, kadın imgesi üzerine yürüttüğü tezler ve Arendt ile bulunduğu nokta vurgulandıktan sonra tarihçinin eserlerinden bir sayfalık örnek metin son kısımda yer almıştır (Uçan Çubukçu, 2017: 387-399).

Otuzuncu bölüm H. Barış Doster tarafından *“Popüler Tarihçilikte Bilge Bir Kişi: Orhan Koloğlu”* başlığı ile kaleme alınmıştır. Koloğlu'nun hayatı, bulunduğu kültürel ortam ve aile tarihi anlatıldıktan sonra aldığı eğitimlere değinilmiştir. Gazetecilik yaparken tarihe yönelen ve popüler tarih konusunda özellikle de Libya tarihi, Türk-Arap ilişkileri, basın tarihi gibi konularda eserler veren Koloğlu'nun bu süreçte yaşadıkları paylaşılmıştır. Huzurevi'ne yerleşerek çalışmalarını burada sürüden Koloğlu'nun eserleri ve muhtevası hakkında bilgi verilmiş ve kendisine ait iki sayfalık bir alıntı paylaşılmıştır (Doster, 2017: 401-410).

Otuz birinci bölüm Mustafa Gündüz'ün *“Türk Eğitim Tarihinin Mümtaz Siması: Yahya Akyüz”* başlığıyla bir eğitim tarihçisinin kısa biyografisini kaleme almıştır. Yahya Gündüz'ün eğitimine önem veren ve onun yetişmesinde en önemli katkıyı sağlayan babası Ahmet Akyüz'den bahsetmiştir. Yahya Akyüz için hem bir eğitim tarihçisi hem de bir kültür inşacısı sıfatını kullanmıştır. Yurt dışında aldığı eğitimin tarihçiliğine yaptığı katkıyla birlikte muhtevası

oldukça gelişmiş önemli eserler vermiştir ki bugün dahi önemini korumaktadır. Son olarak bölüm sonunda kendisine ait örnek bir metin paylaşılmıştır (Gündüz, 2017: 411-423).

Son bölümde ise *“Bir Tarih Felsefecisi: Ayhan Bıçak”* başlığı ile Arzu İbişi Temelli tarafından yazılmıştır. Bu bölümde felsefe eğitim almış ve çalışmalarını tarih felsefesi alanında yoğunlaştırmış bir felsefe tarihçisinin metodolojisi, tarih algısı, çalışmaları ve muhtevaları hakkında bilgiler verilmiştir. Son kısımda ise yine kendisine ait bir alıntı paylaşılmış ve kitap bölümleri sonlandırılmıştır (İbişi Temelli, 2017: 425-438).

Kitap otuz beş tarihçiyi kapsayacak şekilde planlanmış ancak üç yazarın bölümleri yetiştirememesi sebebiyle otuz iki tarihçinin kısa biyografisini içermiştir ve biçimde oldukça hacimlidir. Kitapta genel bir anlatı bütünlüğü sağlanmış ve akış bozulmadan bütün bu bölümler tamamlanmıştır. Özellikle tarih alanına ilgi duyan veya tarih öğrencileri tarafından başucu yapılabilecek bir *“Türk tarihçileri rehberi”* niteliğindedir. Tarihçilerin kullandıkları metodolojiler paylaşarak tarihyazımı sürecinde gerek kaynak tarama, gerek belge okumanın hem önemi hem de incelikleri hemen her bölümde anlatılmıştır.

Kitabın dilinin sade olması ve kısa cümlelerle anlatılmak istenenin ifade edilmesi anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bölümlerde ele alınan tarihçiler arasında bir bağ olduğu görülmektedir. Kitap bir bütün olarak düşünüldüğünde nesiller arasında devam eden ve adeta bir tarihçi geleneğini anlattığı söylenebilir. Tarihçilerin ele aldığı konular düşünüldüğünde birbirini tamamlayan çalışma sahalarının *“usta tarihçileri”* nin titizlikle seçilip kitapta yer bulduğu görülmektedir. Bu konuda kitaptaki tek eksik belki de hem Anadolu hem Büyük Selçuklu devletleri tarihi üzerine çalışma yapan tarihçilerin yer almayışıdır. Bu durumun sebebinin de daha önce belirttiğimiz gibi yazarlarından kaynaklı ilgili bölümlerin yetişmeyişidir.

Kitabın en önemli yanlarından biri okuyucularını yeni kaynak, kişi ve araştırma konularına yönlendirmesidir. Bu da özellikle tarih araştırmacıları için ne kadar verimli bir kitap olduğuna işaret etmektedir. Söz konusu tarihçilerin sorunsallaştırdığı meselelerin üzerine yeniden düşünmeye ve bu sayede yeni çalışmalar yeni söylemler üretmeye teşvik edici olduğu yadsınamaz. Fark edileceği üzere tarihçilerin biyografisinin alt metninde bir Türkiye entelijansiya tarihi anlatılmaktadır. Yükseköğretim süreci esnasında karşılaştıkları zorluklar üzerinden akademide siyasi süreçlerle birlikte yaşanan sorunların fotoğrafı çekilmiştir. Belge/kaynak okuma, dil bilme gibi bir araştırmacıda olması gereken vasıfların önemi de



vurgulanmıştır. Adeta sıradan bir araştırmacıyı “usta tarihçi” yapacak vasıflar örnek yaşamlar üzerinden tarif edilmiştir.

Kitabın çoğu bölümünde gerek yazım yanlışları gerek imla hataları gerekse de dizgi hataları görülmektedir. Bu hataları tek tek belirtmek gereksiz olduğundan genel ifadelerle söylemeyi tercih ettim. Kitabın kapak kısmında otuz iki tarihçinin fotoğrafları yer almaktadır. Bu güzel düşünülmüş bir tasarım olmakla birlikte bahsi geçen tarihçileri tanımayanlar için aynı fotoğrafların kendi bölümlerinde de yer alması okuyucuların tarihçiyi tanımasını kolaylaştırabilir.

### Kaynakça

- Carr, E. H. (2018). *Tarih Nedir?* Çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim.
- Carr, E. H., Fontana, J. (1992). *Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık*, Çev. Özer Ozankaya, İstanbul: İmge.
- Collingwood, R. G. (2017). *Tarih Tasarımı*, Çev. Kurtuluş Dinçer, Ankara: Doğubatı.
- Genç, M. (1986), “Tarih Araştırmaları Oturumu Üzerine Yorum”, *Türkiye’de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Meriç, C. (2014). *Mağaradakiler*, İstanbul: İletişim.
- Özbaran, S. (2011). *Geçmiş Güncelleştirmek*, İstanbul: Tarihçi.
- Şimşek, A. (2017). *Yaşayan Türk Tarihçileri*, A. Şimşek (Ed.), Ankara: Pegem.
- Timur, T. (2014). *Felsefe, Toplum Bilimleri ve Tarihçi*, İstanbul: Yordam.